

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УВУ В НІМЕЧЧИНІ (1945–2015 рр.): ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

2015 р. виповнюється сімдесят років від часу перенесення Українського Вільного Університету (УВУ) до Німеччини.

Протягом кількох повоєнних років – до початку масового виїзду українців до Америки 1947 р. – на початку 1950-х рр. – Баварія стала головним осередком української науки за кордоном. Нішу Українського Наукового Інституту в Берліні в німецькому академічному світі зайняв УВУ. Університет був перенесений до Німеччини з Праги і протягом серпня 1945–1946 рр. функціонував як університетські курси в Аугсбурзі і Гьоттінгені, а 1946 р. перемістився до Мюнхена. Там у складі УВУ розпочали діяти три факультети: філософський, права та суспільно-економічних наук. У 1952–1962 рр. УВУ пережив одну з найбільших за час свого існування криз, коли внаслідок масової еміграції українців з Німеччини до Америки був змушений припинити на десять років аудиторне навчання. Проте така ситуація дозволила розвинути активну дослідну і видавничу працю. З УВУ в різний час були пов'язані Дмитро Дорошенко, Наталія Полонська-Василенко, Олександр Оглоблин, Борис Крупницький, Олександр Лотоцький, Юрій Бойко-Блохин, Володимир Кубійович, Лев Окіншевич та інші видатні вчені-українознавці. 1950 р. Баварське Міністерство освіти визнало за УВУ право надавати наукові ступені магістра та доктора. 1961 р. університет отримав фінансування від Федерального уряду Західної Німеччини та уряду землі Баварія¹.

УВУ широко співпрацював з НТШ, його історико-філософською, філологічною та математично-природничою секціями, з Українською Вільною Академією Наук, де діяли секції історії та філософії, права й економіки, філології, природничо-математична. Їхні провідні вчені були водночас професорами і доцентами університету. За повоєнне десятиріччя було підготовлено понад 200 докторів та 100 магістрів². 1962 р. у Мюнхені УВУ, НТШ та Український технічно-господарський інститут (УТГІ) з метою координації праці та стосунків із німецькими колами

---

¹ О. Купчинський, *Погляд на науково-видавничу діяльність Українського Вільного Університету: зміст і видовий склад видань, динаміка розвитку, автура (1921–1991)*, Записки НТШ, ССXXXI (1996) 522.

² Я. Калакура, І. Краснодемська, *Осередок українознавства в Мюнхені*, Українознавство, 1–2 (2004) 424–431.

Т. Шевченко, Видавнича діяльність УВУ

створили Товариство сприяння українській науці. Завдяки підтримці з боку Товариства та співпраці з українознавчими центрами у США, Канаді, Франції було започатковано курси українознавства, щорічні українознавчі конференції.

Сьогодні УВУ є чи не єдиним університетом поза межами України з українською мовою викладання, з правом присвоєння вчених ступенів магістра та доктора наук. Тут діють факультети: україністики, державних та економічних наук, філософський. Свою місією УВУ бачить у перетворенні університету на провідний науково-дослідний центр українознавчих студій в ЄС, своєрідний інтелектуальний міст між Україною, Німеччиною та країнами ЄС, а також науковий, культурний та орієнтаційний центр для представників останньої, “четвертої хвилі” української діаспори в Європі³.

Поодинокі дослідження, присвячені УВУ, – досить фрагментарні. До них належать як невеликі загальні огляди діяльності УВУ⁴, так і документальні збірники з історії університету⁵, дослідження та описи бібліотечних та архівних зібрань УВУ (праці Г. Боряка та Л. Дубровіної, О. Кириленка та О. Яценка⁶, О. Гараніна⁷) дослідження історичних студій вчених, пов’язаних із УВУ (роботи І. Монолатія та О. Вишиванюка⁸, О. Гараніна⁹).

---

³ Історія та завдання. Український Вільний Університет. Мюнхен. http://www.ufu-muenchen.de/flyer/UA/flyer_ua.pdf (Станом на 9.07.2013.)

⁴ Див., наприклад: В. Янів, *Український Вільний Університет*, Енциклопедія українознавства. Словникова частина, Л., 2000, т. 9, с. 3418–3421; W. Janiw, *Ukrainische Freie Universität. Kurzgefasste Geschichte und dokumentarische Ergänzungen*, München, 1976; R. Holiat, *Short history of the Ukrainian Free University*, New York, 1964; Г. Васцькович, *Український вільний Університет. Передісторія створення УВУ, його осяги й нові завдання*, Науковий збірник УВУ, Мюнхен, 1992, т. 15, с. 11–24; У. Пацке, *Україністичні студії в німецькомовному світі та роль Українського Вільного Університету*, Universitas Libera Ucrainensis: 1921–2011, під ред. У. Пацке, М. Шаповала, Р. Яремка, Мюнхен, 2011, с. 107–128.

⁵ Найновіше видання з історії УВУ: *Universitas Libera Ucrainensis: 1921–2011*, під ред. У. Пацке, М. Шаповала, Р. Яремка, Мюнхен, 2011.

⁶ Г. Боряк, Л. Дубровіна, *Архів Українського Вільного університету в Мюнхені: Попередній огляд фондів* <http://www.archives.gov.ua/ArchUkr/Munich.php> (Станом на 8.04.2014); О. Кириленко, О. Яценко, *Архів Українського Вільного Університету (Мюнхен): Описи фондів* http://www.archives.gov.ua/ArchUkr/Munich_Kirilenko.php#Vstup (Станом на 8.04.2014.)

⁷ О. Гаранін, *Стан архіву та організація діловодства в Українському Вільному Університеті в Мюнхені: спроба аналізу*, Архіви України, 4–6 (2004) 123–129.

⁸ І. С. Монолатій, *Державницька школа української історіографії в Українському Вільному Університеті в Мюнхені (1946–1991)*, Вісник Київського лінгвістичного університету. Серія: 348

Останнє празьке видання УВУ побачило світ 1942 р., перше мюнхенське – 1946 р. Відтоді саме УВУ видала найбільшу кількість друкованої наукової продукції з україністики в Німеччині. Втім, видавнича діяльність університету не стала предметом особливого зацікавлення істориків, про що свідчить чи не єдина стаття О. Купчинського про науково-видавничу діяльність УВУ у 1921–1991 рр.¹⁰

Наше дослідження має на меті підбити підсумок німецького періоду видавничої діяльності УВУ у 1945–2015 рр., визначивши види періодичних видань, змістову тематику та динаміку видавничої активності. Підставою для нашого аналізу видавничої продукції УВУ став бібліографічний перелік його видань за 1921–2011 рр.¹¹ та перелік “Нових видань УВУ” на сайті університету¹².

1948 р. у Мюнхені було відновлене видання **“Наукового збірника Українського Вільного Університету”**. Перший “мюнхенський” том мав № 5, оскільки нумерація томів була продовжена від останнього “празького” № 4. До 2014 р. включно було видано 15 томів. Найменше томів вийшло у перше і друге повоєнне десятиліття – по одному тому (1948 і 1956 р. відповідно), найбільше – у 1980-ті та 1990-ті рр. (по п’ять томів кожні десять років). Останній 19 том вийшов 2014 р. “Науковий збірник” публікував статті з історії України та археології, української педагогіки, мовознавства, психології, музикознавства, фольклористики, мистецтвознавства, правознавства, філософії, біографістики, релігійних проблем та церковної історії, економіки, українсько-єврейських та українсько-польських стосунків, сокетології, славістики. Кілька томів збірника були видані на пошану українських вчених: 7 том за 1971 р. – на пошану Ю. Шевельова, 10 за 1983 р. – В. Янева, 11 за 1988 р. – Ю. Панейка, 14 за 1991 р. – О. Кобилянської. У трьох томах були опубліковані матеріали конференцій. Так, у 13 томі

Історія. Економіка. Філософія, 4 (2000) 409–441; І. Монолатій, О. Вишиванок, *Мюнхенська школа історії України (1946–1991 рр.): Історіографічне дослідження*, Коломия, 2001.

⁹ О. Я. Гаранін, *Дослідження історії України в Українському Вільному Університеті (1921–1991)*, Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, К., 2007.

¹⁰ О. Купчинський, *Погляд на науково-видавничу діяльність...*, с. 521–561.

¹¹ Див.: Р. Яремко, *Видання Українського Вільного Університету (1921–2011)*, Universitas Libera Ucrainensis: 1921–2011, під ред. У. Пацке, М. Шаповала, Р. Яремка, Мюнхен, 2011, с. 563–725.

¹² Нові видання УВУ. <http://www.ufu-muenchen.de/index.php/new-publication-holder/> (Станом на 22.05.2015).

Т. Шевченко, Видавнича діяльність УВУ

за 1988/89 рр. – матеріали Наукового Конгресу з нагоди 1000-ліття Хрещення Руси-України¹³, у 16 томі за 1993 р. – матеріали конференції до 70-річчя заснування УВУ¹⁴, у 17 томі за 1995 р. – конференції “Народ, нація, держава: українське питання в європейському вимірі, Львів, травень 1993 р.”. Із позначкою 12 тому “Наукового збірника Українського Вільного Університету” за 1988 р. вийшов перший том “Хрестоматії української релігійної літератури”¹⁵.

З 1965 по 1981 р. вийшло 18 номерів щорічника Товариства сприяння українській науці “**Mitteilungen. Ausgabe der Arbeits- und Förderungsgemeinschaft der Ukrainischen Wissenschaften [Повідомлення. Видання Товариства сприяння українській науці]**”. Редакторами “Повідомлень” були голови Товариства сприяння українській науці. Редактором 1–9 номерів був Ростислав Єндик, 10–18 номерів – Григорій Васкович. У “Повідомленнях” публікувались статті та повідомлення з історії України, української антропології, церковної історії, педагогіки, філософії, літературознавства, етнопсихології, театрознавства, мистецтвознавства, економіки, українсько-німецьких, українсько-чеських та українсько-єврейських стосунків, а також із советології, славістики. Додаткові рубрики давали можливість коротко інформувати про наукові конференції, діяльність українських наукових і педагогічних товариств, опубліковані монографії з українознавства, присвоєні УВУ почесні докторські ступені, виставки українських митців у Німеччині та неукраїнських в українських установах, а також публікувати некрологи українських вчених та громадських діячів. “Повідомлення” висвітлювали також поточну діяльність УВУ, НТШ та УТП – засновників Товариства сприяння українській науці, інформували про їх публікації. Окремо оприлюднювались тематичні видруки з окремих номерів “Повідомлень”. Так, видрук із номеру 10–11 за 1974 р. присвя-

---

¹³ *Науковий Конгрес у 1000-ліття Хрещення Руси-України у співпраці з Українським Вільним Університетом. Збірник праць Ювілейного Конгресу*, ред. Володимир Янів, Мюнхен (E. Mühlthaler's Buch- und Kunstdruckerei GmbH München), 1988/89, 1002 с. (Науковий збірник УВУ, т. 13).

¹⁴ *Науковий збірник Українського Вільного Університету. Матеріали конференції “Український Вільний Університет: з минулого в майбутнє. До 70-річчя з часу заснування, Львів 13–14 лютого 1992 р.”*, ред. Михайло Присяжний, Мюнхен; Л., 1993, т. 16, 336 с.

¹⁵ *Хрестоматія української релігійної літератури в обох томах*, ред. І. Качуровський, Комітет Наукового Конгресу в Тисячоліття Хрищення Руси-України, Мюнхен; Лондон, 1988, т. I: Поезія, 552 с.

чений Г. Сковороді¹⁶. Подана за подвійною нумерацією як видрук із номерів 10–11 за 1974 р. та 12 за 1975 р. коротка історія УВУ Володимира Янева “Ukrainische Freie Universität. Kurzgefaßte Geschichte und dokumentarische Ergänzungen”¹⁷. Видрук із номера 16 за 1979 р. присвячений 100-річчю від дня народження С. Петлюри¹⁸.

1982 р. замість “Повідомлень” Товариство сприяння українській науці розпочало видання ідентичного за змістом збірника **“Jahrbuch der Ukrainekunde. Ausgabe der Arbeits- und Förderungsgemeinschaft der Ukrainischen Wissenschaften [Річник українознавства. Видання Товариства сприяння українській науці]”**. З 1982 по 1991 рр. побачило світ 10 річників за редакцією Григорія Васьковича. Тематика та змістова структура “Річників українознавства” співпадала з тематикою та змістовою структурою їх попередників – “Повідомлень”.

Протягом 1957–1988 рр. виходив збірник **“Наукові записки Українського Вільного Університету. Видання Сенату УВУ за участю Філософічного Факультету та Факультету Права і Суспільно-Економічних Наук”**. У 1957–1988 рр. вийшло 13 чисел збірника. Редактором 1–5 чисел був Юрій Бойко, 6 числа – Андрій Зілінський, 7–13 чисел – Володимир Янів. “Наукові записки” публікували українознавчі статті з мовознавства, літературознавства, історії України, історії Церкви та документи новітнього періоду Католицької Церкви, економіки, біографістики, археології, педагогіки, сокетології, правознавства, а також рецензії. Останні числа “Наукових записок” були тематично пов’язані з історією Церкви. Це число 9/10 за 1967–1969 рр. – матеріали конференції на пошану кардинала Йосипа Сліпого¹⁹; число

¹⁶ *Hryhorij Savyč Skovoroda (1722–1794)*. [Sonderdruck aus: Mitteilungen der Arbeits- und Förderungsgemeinschaft der Ukrainischen Wissenschaften. Bd. 10/11], München (Ukrainische Freie Universität), 1975, 45 S. (Серія: Монографії, ч. 22).

¹⁷ W. Janiw, *Ukrainische Freie Universität. Kurzgefaßte Geschichte und dokumentarische Ergänzungen*. [Sonderdruck aus: Mitteilungen der Arbeits- und Förderungsgemeinschaft der Ukrainischen Wissenschaften. Bd. 10/11, 1974 u. Bd. 12, 1975], München (Ukrainische Freie Universität), 1976, 62 S. (Серія: Varia, T. 6).

¹⁸ H. Waskowycz et al., *Symon Petlura. Zum 100. Geburtstag*. [Sonderdr. aus: Mitteilungen d. Arbeits- und Förderungsgemeinschaft der Ukrainischen Wissenschaften e.V., Nr. 16, München, 1979], München, 1979, 48 S. (Серія: Varia, T. 15).

¹⁹ *Наукові записки Українського Вільного Університету. Матеріали до історії Української Церкви. Збірник доповідей Наукових Конференцій у Нью-Йорку, 17 листопада 1962 р. та в Рокка ді Папа, 18–20 жовтня 1963 р. Спільне видання УВУ, НТШ, УБНТ та УВАН на пошану Блаженнішого Верховного Архiepіскопа Кардинала Йосифа Сліпого у 30-ліття Єпископських Свячень та 25-ліття вступлення на Митрополичий Престол*, ред. Володимир

Т. Шевченко, Видавнича діяльність УВУ

11/12 за 1984 р. – матеріали конференції “Церква і релігія в Україні – 50 літ після Жовтневої революції (1917–1967)”²⁰; число 13 за 1988 р. – матеріали наукового конгресу з нагоди 1000-ліття хрещення Русі-України²¹.

З 1974 р. Інститут психології, антропології та етології УВУ розпочав видавати збірник “**Ethologie. Arbeiten, Vorlesungen, Berichte, Buchbesprechungen aus den Gebieten der Verhaltenswissenschaften und der Nachbardisziplinen. Arbeiten aus dem Institut für Psychologie, Anthropologie und Ethologie der Ukrainischen Freien Universität** [Етологія. Праці, лекції, доповіді, книжкові огляди у галузі поведінкових наук та суміжних дисциплін. Праці Інституту психології, антропології та етології Українського Вільного Університету]” (редактором протягом усього часу був чеський вчений-емігрант Йозеф Кратохвіль). З 1974 по 1996 рр. побачили світло 88 томів збірника. 1986 р. томи 52–58 вийшли під зміненою першою частиною назви збірника – “*Zeitlose Ethologie. Beilage zur Ethologie* [Позачасова етологія. Доповнення до етології]”. Значна кількість томів “Етології” пов’язана не лише із регулярним виходом у світ збірника, але і незначним обсягом багатьох публікацій – від однієї до двох–трьох сторінок – та самих томів, обсяг яких не перевищував ста сторінок, зазвичай сягаючи сорока–шістдесяті–сімдесяті, чи навіть десяти–двадцяти у томі. Спільну наскрізну нумерацію мають томи 1–10, 11–20, 21–40, 41–50, 51–62, 63–71, 72–75, 76–88. Публікації збірника мали переважно інформативний характер і стосувались широкого спектра питань з філософії, психології, етнопсихології і зоопсихології, філософської антропології, етики, етології, ентомології, педагогіки, історії освіти та

Янів, Мюнхен; Рим; Париж (Український Вільний Університет), 1967–1969, ч. 9/10. – XXVIII + 387 + XXIV с.

²⁰ *Наукові записки Українського Вільного Університету. Церква і релігія в Україні – 50 літ після Жовтневої революції (1917–1967). Збірник доповідей Наукової конференції УВУ в Мюнхені (5–7 липня 1968 р.). На пошану Преосв. Владика Платона Корниляка, Апост. Екзарха українців католиків у Німеччині і Скандинавії. У 25-ліття Єпископських свячень та покликання на Екзарха. Видання Сенату УВУ за участю Філософічного Факультету та Факультету Права і Суспільно-Економічних Наук, ред. Володимир Янів, Мюнхен (Український Вільний Університет), 1984, ч. 11/12, 255 с.*

²¹ *Наукові записки Українського Вільного Університету. Збірник Мовознавчої Комісії Наукового Конгресу в Тисячоліття Хрещення Русі-України. Науковий Конгрес у Тисячоліття Хрещення Русі-України. Видання Сенату УВУ за участю Філософічного Факультету та Факультету Права і Суспільно-Економічних Наук, ред. О. Горбач, Мюнхен, 1988, ч. 13, 248 с.*

науки, соціології, етносоціології і зоосоціології, теорії фольклористики та природничих наук, флори та фауни Європи та інших континентів, біографістики, суспільствознавства (між іншим, советології, де головна увага приділялась українському національному питанню), релігієзнавства (зокрема, історії Церкви, святих, соціального вчення Католицької Церкви, становища католиків в СРСР та ЧСРР), прав людини і релігійної свободи, національних проблем, європейської єдності, українсько-чеських і шведсько-фінських стосунків, чеської національної ідентичності, літературознавства і навіть медицини і музикознавства. З усіх періодичних видань УВУ тематика публікацій “Етології” найдалі виходила за межі українознавства. Переважна більшість опублікованих тут статей була німецькою, менше – чеською. Статті українською, англійською, шведською чи іншими європейськими мовами були винятками.

1978 р. при УВУ було створено Інститут Дослідів Національних Проблем, який видавав збірник **“Studien zu Nationalitätenfragen. Ausgabe des Instituts zur Erforschung der Nationalen Probleme [Студії національних питань. Видання Інституту Дослідів Національних Проблем]”**. У 1985–1993 рр. вийшло 9 номерів збірника, де публікувались статті на теми українсько-польських, українсько-німецьких та українсько-єврейських стосунків часів II світової війни, польсько-німецьких, словацько-угорських та словацько-чеських стосунків, економічних проблем, советології (зокрема, міжнаціональних стосунків, реформ перебудови), Голодомору, актуальних українських політичних проблем. Збірник публікував книжкові огляди, з 1990 р. – перекладені німецькою мовою важливі документи української актуальної політики, як-то програму НРУ, Декларації про державний суверенітет України 1990 р. та про незалежність 1991 р., офіційні державні документи незалежної України щодо президентських виборів 1991 р., утвердження України як незалежної держави на міжнародній арені, правові акти щодо приватизації, оренди та іноземних інвестицій тощо.

1993 р. Інститут Дослідів Національних Проблем було реорганізовано в Дослідний Інститут Німецько-Українських Відносин. Останній у 1994–2000 рр. видав 4 номери збірника **“Studien zu Deutsch-Ukrainischen Beziehungen. Ausgabe des Instituts zur Erforschung der Deutsch-Ukrainischen Beziehungen [Студії німецько-українських взаємин. Видання Дослідного Інституту Німецько-Українських Відносин]”**. Як перший номер збірника була опублікована монографія

Д. Дорошенка “Die Ukraine und Deutschland. Neun Jahrhunderte deutsch-ukrainischen Beziehungen [Україна і Німеччина. Дев’ять століть німецько-українських стосунків]” (Мюнхен, 1994). Відповідно до завдань інституту, збірник висвітлював питання українсько-німецьких стосунків у галузі політики, історії, філософії, літератури, мови, культури, права, економіки та науки загалом з акцентом на періоді ХХ ст.

Останнє започатковане УВУ періодичне видання – науковий збірник робіт студентів та аспірантів університету “**ACADEMIA IUNIORA. Збірник наукових праць**”. Перший випуск збірника вийшов 2013 р. Статті “ACADEMIA IUNIORA” мають різнопланове українознавче спрямування, як і тематика його “старшого брата” – “Наукового збірника Українського Вільного Університету”.

Вивчення динаміки виходу в світ періодичних видань УВУ показує присутність двох значних перерв у публікаціях: 1949–1955 рр. та 2000–2012 рр. включно, коли не було видано жодного збірника. Перша семирічна перерва у публікаціях періодичних видань співпадає з кризою, пов’язаною з припиненням навчання у 1952–1962 рр. внаслідок масової еміграції українців з Німеччини до Америки. Друга дванадцятирічна перерва співпадає з періодом фінансово-економічної кризи університету, спричиненої припиненням фінансування УВУ Федеральним урядом Німеччини у 1996 р. та Баварським урядом у 2006 р. Втім, для порівняння зазначимо, що відсутність періодичних видань у 1949–1955 та 2000–2012 рр. не корелює з наявністю у цей час інших опублікованих УВУ бібліографічних позицій – понад 20 у 1949–1955 рр. та близько 30 у 2000–2012 рр.

За кількістю виданих томів (номерів) збірників вирізняється період 1976–1991 рр., коли щороку видавалось у середньому понад 6 томів (від 4 до 10) різних збірників. Проте з огляду на специфіку видавання “Етології” (див. вище) інтенсивність видань періодики слід визначати не лише за кількістю томів, які видавались щороку, але й назв збірників. Найбільша ж кількість назв збірників припадає на 1982–1996 рр. (3–4 назви щороку), в інший час це були 1–2 назви збірників щороку. Таким чином, пік інтенсивності появи періодичних видань УВУ припадає на останнє десятиліття існування СРСР, час його розпаду та постання незалежної України.

Кількість публікацій авторства вчених-неукраїнців у “Науковому збірнику Українського Вільного Університету”, “Наукових записках 354

Українського Вільного Університету”, “Повідомленнях” та “Річнику українознавства” була незначна, оскільки збірники мали виразне українознавче спрямування, зацікавлення яким серед німецьких вчених до середини 1980-х рр. було мінімальне²². Авторами публікацій у науковій періодиці УВУ були переважно українські вчені-емігранти. Від часу здобуття Україною незалежності та відкриття кордонів українські вчені з України почали брати участь у наукових конференціях, організованих спільно УВУ, студенти і молоді дослідники з України отримали доступ до навчання в університеті. Тоді ж у “Науковому збірнику” з’явилися публікації вчених з України. Таким чином УВУ та його періодичні видання стали об’єднавчою платформою української науки в еміграції та діаспорі й української науки в Україні, сприяючи швидкій інтеграції їх здобутків.

Більшою частка іноземців була серед автури “Етології”, “Студій національних питань” та “Студій німецько-українських взаємин”, які виходили за межі суто українознавчих тем. У двох останніх випадках це були в основному німецькі советологи і фахівці з історії Східної Європи, менше – чеські, польські та російські дослідники та експерти.

Коротко представлений огляд тематики періодичних видань УВУ демонструє якнайширше коло українознавчих тем. Наукові збірники висвітлювали також актуальні проблеми наукового та політичного життя в Україні та за її межами, як-то: порушення прав людини в СРСР, хрещення Русі, екологічні проблеми і Чорнобильську катастрофу, перебудовні реформи, міжнаціональні стосунки тощо. Окремі випуски були присвячені вшануванню видатних науковців, політичних, громадських діячів та церковних ієрархів. Зазвичай статті публікувались українською, німецькою та англійською мовами, радше виключенням були публікації французькою, чеською (за винятком статей в “Етології”), польською.

---

²² A. Kappeler, *Die Ukraine in der deutschsprachigen Historiographie*, A. Kappeler, *Der schwierige Weg zur Nation. Beiträge zur neueren Geschichte der Ukraine*, Wien; Köln; Weimar 2003, S. 61–66.